

GREVA GENERALĂ DIN DECEMBRIE 1919 DE LA PIATRA NEAMȚ

L. EȘANU

În situația generală creată de primul război mondial, anul 1919 a adus greutăți sporite maselor muncitoare din România. Anii postbelici, au cunoscut o creștere vertiginoasă a prețurilor mărfurilor de primă necesitate, care n-a fost însoțită nici pe departe de o sporire corespunzătoare a salariilor. Puterea de cumpărare a salariilor a scăzut foarte mult, raportul dintre prețuri și salarii, evoluind în direcția înrăutățirii continue a situației maselor muncitoare. În perioada de după primul război mondial, salariul real a fost mult sub nivelul anului 1914. Aruncarea greutăților războiului și a urmărilor sale asupra maselor muncitoare, a avut ca rezultat scăderea salariului real la aproape o treime în 1919 față de 1914¹. Dacă față de perioada antebelică, se constata că în anul 1919, prețul principalelor articole de larg consum, a crescut de aproape zece ori², scumpirea traiului continua într-un ritm îngrijorător, raportată fiind chiar la perioade mai mici și mai apropiate, de șase luni sau un an de zile.³ În condițiile unei creșteri atât de exorbitante a costului vieții, muncitorii primeau salarii de mizerie, cu care nu puteau face față nevoilor lor de fiecare zi⁴). Pe fondul situației generale materiale, a crescut continuu valul nemulțumirilor maselor populare.

Prin acțiunile sale economice și politice, proletariatul din țara noastră s-a manifestat ca principală forță a luptelor revoluționare, ce au avut loc în acei ani.

Forma cea mai largă, cea mai cuprinzătoare a luptei proletariatului în acest timp, o constituia mișcarea grevistă. În anul 1919, mișcarea muncitorească din România s-a caracterizat printr-un puternic val de greve, care s-a desfășurat lună de lună antrenând muncitorimea din cea mai mare parte a întreprinderilor din țară. După datele oficiale, în cursul anului 1919 au avut loc circa 250 de greve, cu participarea a zeci de mii de salariați, cifre mult superioare celor din anii care au precedat primul război mondial. Virulența acțiunilor clasei noastre muncitoare a înspăi-

1. „Probleme economice”, nr. 3/1961, p. 25.

2. D. Pop, „Scumpetea”, Buc., 1919, p. 11; date foarte interesante oferă și „Universul” din 21 iulie 1919.

3. Cf. Nicolae A. Mănescu „Tîrgul mărfurilor” în „Analele statistice și economice” nr. 4 și 5, aprilie-mai 1920.

4. „Socialismul” din 13 august 1919; „Buletinul statistic al României”, seria a IV-a, vol. 14, 1919.

mîntat clasele conducătoare din România burghezo-moșierească. La sfîrșitul anului 1919 și începutul lui 1920, nota unul din oamenii politici români în acest timp, „am trăit momente de criză socială, cînd fermentau germenii comunismului. *Grevele tindeau să se generalizeze în toate întreprinderile* (subl. ns.) și unde nu erau greve declarate, era o rezistență pasivă”⁵.

Grevele din anul 1919, au însemnat dezvoltarea combativității proletariatului român și au marcat intrarea în luptă a unor noi categorii de muncitori și salariați în cele mai importante întreprinderi industriale, particulare și de stat. Ascuțirea luptei de clasă în România, la sfîrșitul anului 1919 a avut drept urmare izbucnirea unor greve de amploare în orașe unde asemenea acțiuni nu mai avuseseră loc pînă atunci la asemenea proporții. Așa a fost de pildă, greva generală a muncitorimii din orașul Piatra Neamț, începută la 1 decembrie 1919.

La sfîrșitul anului 1919, în orașul Piatra Neamț, exista un număr de 69 stabilimente industriale⁶. Din punct de vedere numeric, perioada post-belică a marcat o creștere foarte rapidă a acestor stabilimente⁷. La aceasta contribuia în mare măsură faptul că regiunea oferea posibilități întreprinzătorilor capitaliști, atît prin bogățiile naturale pe care le posedă și care puteau fi exploatate în condițiuni avantajoase, cît și prin existența brațelor de muncă ieftine. După război, a crescut continuu numărul femeilor angajate în întreprinderi, deoarece lor li se plăteau salarii mai mici decît cele ale bărbaților. Județul Neamț constituia unul din principalele centre ale industriei forestiere din România. Fabricile de cherestea „Eichler” și „Moldova” posedau printre cele mai vaste și sistematice instalații din industria de cherestea. Ultima, în special, producea anual sute de mij de vagoane de cherestea destinată atît pieții interne cît și celei externe. În anii războiului, aceste societăți au cîștigat sute de milioane de pe urma desfacerii produselor lor.

În anul 1919, prețul unui metru cub de cherestea era între 230-300 lei, la care patronii aveau minimum 50 lei cîștig⁸. Imensele pierderi de vieți omenești provocate de război, făceau să se resimtă lipsa brațelor de muncă ale bărbaților. Ca atare erau angajate mai ales femei, care erau plătite cu un salariu mult mai mic. La fabrica de perii Bach, muncitoare cu o vechime de 12-16 ani, primeau salarii de 5,50—10 lei pe ziua de muncă de 12 ore⁹.

5. Prof. dr. I. N. Angelescu „Criza valutară și politica noastră economică” în „Analele statistice și economice” nr. 9-10/1921.

6. Prefectura județului Neamț, „Expunerea situației județului Neamț pe anul 1920”. p. 26. Ele foloseau următoarea forță motrică : 16 vapori, 6 electricitate, 4 cu benzină, 38 cu mîna, 4 cu apă, și una cu motorină.

7. La finele anului 1918 existau doar 41 de stabilimente industriale. Vezi Prefect P. Rosetti Bălănescu „Expunerea situației jud. Neamț pe anul 1918”.

8. „Piatra socialistă” din 21 decembrie 1919.

9. „Clopotul” din 23 decembrie 1919, M. R. Rollea „1920”, P. Neamț, 1937, p. 132. La această fabrică patronul avea și o purtare extrem de urfă față de muncitoare insultîndu-le și calomniîndu-le. („Socialismul” din 15 august 1919, „Clopotul” din 23 decembrie 1919).

La fabricile din Piatra Neamț lucrau un număr de peste 2.500 muncitori. După 13-14 ore de muncă, cei necalificați, care formau majoritatea, primeau un salariu variind între 10-16 lei pe zi¹⁰, iar cei calificați 20 lei pe zi, deși chiar statisticile oficiale consemnau că traiul cel mai modest necesita în anul 1919, cel puțin 50 lei pe zi.

La Piatra Neamț lipseau articolele de primă necesitate. Specula era în floare, masele muncitoare fiind lăsate cu totul la cheremul speculanților și afaceriștilor¹¹. Sfârșitul anului 1919 a adus o nouă și serioasă scumpire a costului vieții.

La cele arătate pînă acum mai trebuie să menționăm șirul metodelor de creștere a exploatării ca : intensificarea ritmului muncii, sporirea numărului de ore de muncă pe zi, nivelul scăzut al salariilor, amenziile, reținerile din salar și concedierile, care înăspreau neconținut viața muncitorilor. Situația existentă impunea maselor muncitoare să acționeze cu hotărîre, căci concesiile din partea statului burghezo-moșieresc și a patronilor nu se puteau aștepta. Începînd din anul 1919 are loc o puternică afluență a muncitorilor din Piatra Neamț spre sindicate, în care elementele revoluționare dobîndeau o poziție precumpănitoare. Astfel, în acest oraș, s-au organizat sindicatele muncitorilor de la fabricile de cherestea, textile, tricotaie, de la fabrica de perii Bach, de la tăbăcării, a muncitorilor croitori, etc. La sfârșitul anului 1919, în Piatra Neamț erau 4.000—5.000 salariați organizați în sindicate¹², aici fiind și o puternică secție a Partidului socialist care număra circa 3.000 de membri. Efervescența care domnea în rîndurile muncitorilor era în permanență urmărită de organele civile și militare ale județului Neamț. „Starea spiritelor păturii muncitorești — comunica biroul de informații al garnizoanei Piatra Neamț Corpului IV Armată — este agitată atît în localitate cît și în întreaga regiune. Muncitorii au dat afară și nu vor să admită la întruniri pe agenții siguranței și ai poliției“¹³.

Intrunirile muncitorești care capătă acum o mai mare amploare se țin lanț. Se discută deschis despre necesitatea declanșării grevelor, se desfășura o intensă activitate revoluționară¹⁴. Cu prilejul acestor întruniri erau puse în discuție și se dezbăteau cele mai variate probleme aflate atunci la ordinea zilei : situația materială dezastruoasă a clasei muncitoare, necesitatea organizării și dezvoltării luptei sale, starea de mizerie a țărănimii, situația din armată, samavolniciile organelor represive ale regimului burghezo-moșieresc, etc., etc.¹⁵. La Piatra Neamț se făceau încercări susținute de a asocia lupta muncitorilor cu cea a țăranilor, fapt care a atras în mod deosebit atenția siguranței.¹⁶ Toate acestea se petreceau în pofida ordine-

10. „Socialismul“ din 13 decembrie 1919.

11. „Biruînța“ din 4 decembrie 1919 și „Piatra socialistă“ din 21 dec. 1919.

12. Arh. C.C. al P.C.R., dos. 2488, p. 24 ; „Piatra socialistă“ din 14 ian. 1920.

13. *Ibidem*, fond. 96, dos. 2487, p. 12, 13, 15, 28.

14. Arh. C.C. al P.C.R. Fond. 5, Ds. 755, pag. 40.

15. *Ibidem*, Arh. St. Botoșani, fond Pref. Jud. Botoșani, dos. 149/1920, vol. I, nepaginat.

16. Arh. M.F.A. Rîmnicu Sărat, Fond Corp IV Armată, Ds. 82, p. 220.

lor drastice date de organele represive. Încă din februarie 1919, Ministerul de Interne, avizînd organele sale în subordine asupra întrunirilor socialiste, le dădea următoarea dispoziție „veți interzice în mod hotărît aceste consfătuiri, dacă veți constata că ele degenerază în propagandă revoluționară”. Provocările organelor de represiune împotriva muncitorimii din Piatra Neamț, se țineau lanț.¹⁷ În perioada la care se referă prezentul articol, întregul județ Neamț se afla într-o neconținută agitație. Numeroasele rapoarte ale poliției și siguranței, ale autorităților militare, ne sugerează o imagine a frământărilor revoluționare tot mai profunde care străbăteau și această parte a țării. Arestările elementelor revoluționare care stăteau în fruntea luptei muncitorimii din Piatra Neamț, ca și din întreaga regiune se succedau neconținut.¹⁸ Directorii fabricilor au fost instruiți pentru a semnală imediat orice mișcare în interiorul întreprinderilor, pentru a se putea lua obișnuitele „măsurî de rigoare”.¹⁹

La 3 noiembrie 1919, cînd în țară se desfășura greva generală demonstrativă organizată de Partidul Socialist, la Piatra Neamț s-a desfășurat o mare întrunire publică în sala Gărniceanu, cu participarea muncitorilor din toate fabricile și atelierele locale. Cei care au luat cuvîntul, au cerut muncitorilor să-și întărească organizația lor de clasă și să fie gata a continua greva ca o ripostă a muncitorimii organizate împotriva teroarei, regimului militar și stării de asediu.²⁰

Greva generală din Piatra Neamț care s-a desfășurat în decembrie 1919, se înscrie în ansamblul frământărilor și acțiunilor revoluționare care se desfășurau în acest timp în întreaga Romînie. Ea a fost precedată de o serie de greve parțiale care s-au desfășurat la diferitele fabrici din oraș. După greva din iulie a lucrătorilor croitori,²¹ și a celor de la fabrica de perii Bach,²² la sfîrșitul lunii august a avut loc greva de la fabrica de cherestea Moldova, care a dus și ea la înfrîngerea patronilor, muncitorii obținînd satisfacerea revendicărilor formulate.²³ Această grevă a fost urmată de încetarea lucrului la fabrica de luminări din oraș. Apoi la 24 noiembrie, au declarat grevă muncitorii fabricii de cherestea „Tătăruși”, ca ripostă la concedierea fără motiv a 2 dintre tovarășii lor. Organizați și solidari, ei au înaintat cu acest prilej un amplu memoriu de revendicări.²⁴ Pentru „limitarea acestor greve”, se cerea mereu comandantului garnizoanei Piatra Neamț întărirea gărzilor militare din fabrici, „căci numai prezența acesteia (gărzii n.n.) amintește lucrătorilor că fabrica este militarizată și ei trecuți sub regim militar”.²⁵ În caz contrar comandanții mili-

17. Arh. C.C. al P.C.R., fond 5, dos. 755, p. 36; „Piatra socialistă” din 14 ian. 1920.

18. *Ibidem*.

19. Arh. C.C. al P.C.R., fond 96, dos. 2487, p. 12.

20. „Reformatorul” din 6 noiembrie 1919.

21. „Socialismul” din 1 august 1919 și „Reformatorul” din 8 august 1919.

22. „Socialismul” din 15 august 1919.

23. „Lumea nouă” din 4 decembrie 1919.

24. *Ibidem*.

25. Arh. M.F.A. Rîmnicu Sărat, fond Corpul IV Armată, dos. 82, p. 217.

tari nu-și asumau răspunderea „pentru menținerea ordinii între lucrători“, de care erau răspunzători conform instrucțiunilor Marelui Stat Major ²⁶.

În aceste împrejurări, la 27 noiembrie 1919, muncitorii principalelor fabrici din Piatra Neamț, ca urmare a înrăutățirii condițiilor de muncă și și de trai, a abuzurilor și ofensivei patronale, au înaintat un memoriu patronilor prin care cereau : „1) ziua de lucru în toate fabricile de 8 ore ; 2) mărirea salariului cu 30% a întregului personal, între care intră și funcționarii cu un salariu mic de 900 lei ; 3) recunoașterea delegaților aleși de lucrători cu care se va trata toate neînțelegerile ivite în fabrică între patroni și lucrători ; 4) nici un lucrător nu va putea fi concediat pînă mai întîi nu va fi supus acestei comisii, afară de abateri grave ca furt, loviri, insulte, ș.a. ; 5) orele suplimentare nu se admit afară de cazuri de forță majoră, atunci însă primele două ore se vor plăti cu 50% iar restul cu 75%. Orele suplimentare se consideră și sărbătorile legale. La fabricile unde se lucrează și noaptea se va face trei schimburi a 8 ore prin rotație, ca să nu fie un schimb continuu de noapte ; 6) sîmbăta lucrul va înceta la 1 p.m. socotindu-se ziua întreagă ; 7) prezentul angajament se va afișa în toate fabricile din oraș și județ“. ²⁷

În încheiere se arată că aceste erau cerințele minime ale tutuor muncitorilor din oraș, nesatisfacerea lor atrăgînd după sine încetarea lucrului și declararea grevei. ²⁸ Rezultatul acestui memoriu era cerut de Sindicatul mixt al muncitorilor din Piatra Neamț, în termen de 24 ore, urmînd a fi remis prin delegatul respectiv. Refuzul patronilor de a da curs cererilor legitime ale muncitorilor, a determinat începerea grevei generale în orașul Piatra Neamț. Luni 1 decembrie 1919, ²⁹ la orele 10 dimineața, în fluierațul prelung al sirenelor tuturor fabricilor, 2.500 muncitori, cărora li s-au adăugat sute de funcționari, au părăsit locurile de muncă, hotărîți să nu dezarmeze pînă ce cererile lor nu vor fi satisfăcute în întregime. În seara aceleiași zile a avut loc o mare întrunire a muncitorimii din Piatra Neamț. Greviștilor li s-a adus la cunoștință de către conducători ai Comisiei locale a sindicatelor că muncitorii de la fabricile din Nehoiu și Curtea de Argeș, au fost anunțați de începerea grevei. În județ au fost, de asemenea, trimiși delegați la cele mai importante fabrici. ³⁰ La grevă, alături de muncitori și funcționari a luat parte și personalul auxiliar, compus din oameni de serviciu, paznici, așa încît numărul greviștilor a ajuns la circa 3.000

26. Arhiva M.F.A. Rîmnicu Sărat, Corpul IV Armată, dos. 82, p. 217.

27. Arhiva C.C. al P.C.R., Fond 69, Ds. 6453, p. 4 ; Fond 5, Ds. 755, p. 99 ; Fond 8, Ds. 1594, fila 7 ; „Dimineața“ din 4 și 10 decembrie 1919 ; „Adevărul“ din 13 decembrie 1919 ; „Lumea nouă“ din 4 și 10 decembrie 1919 ; „Izbînda“ din 14 decembrie 1919.

28. Arhiva C.C. al P.C.R., fond 69, dos. 6453, fila 4 ; „Piatra socialistă“ din 7 decembrie 1919.

29. Arhiva C.C. al P.C.R., fond. 69, dos. 6453, p. 7, 13, 15 ; dos. 6323, fila 2: Arh. istorică centrală, fond. Ministerul de Interne, dos. 587, fila 1 ; „Monitorul oficial“. Dezbaterile parlamentare, adunarea deputaților, 1919, p. 88 ; „Lumea nouă“ din 4 și 10 decembrie 1919 ; „Izbînda“ din 14 decembrie 1919, „Dimineața“ din 4 dec. 1919 ; „Adevărul“ din 8 și 13 dec. 1919 ; „Biruînța“ (P. Neamț) din dec. 1919 ; „Sfatul lucrătorilor în lemn și mobilă“ din dec. 1919 și ianuarie 1920.

30. Arh. C.C. al P.C.R., fond 69, dos. 6323, p. 1, 2.

de oameni. De la început greva s-a caracterizat printr-o puternică unitate și disciplină, greviștii dovedind o dezvoltată conștiință de clasă. În primul său număr ziarul „Piatra socialistă”, organul săptămînal al secțiunii Partidului Socialist și al Sindicatelor muncitorești din Piatra Neamț, a salutat cu entuziasm greva muncitorilor din oraș.³¹

După începerea luptei s-a tipărit un manifest care a fost trimis tuturor lucrătorilor, patronilor și autorităților, în care erau enumerate cauzele care au dus la grevă.³² În zilele următoare greviștii au început să țină întruniri și să desfășoare o activitate susținută pentru extinderea luptei în alte centre din județ.³³ O parte a greviștilor a primit misiunea de a atrage la lupta începută și acele fabrici în care se mai lucra.³⁴ Încercînd să oprească generalizarea grevei, autoritățile au căutat să împiedice pătrunderea greviștilor în interiorul fabricilor care mai funcționau. Pentru a-i convinge să adere la grevă și pe acei muncitori care mai lucrau și a nu da autorităților posibilitatea să opereze arestări greviștii circulau în grupuri mari. Din dispoziția garnizoanei P. Neamț, au fost trimise patrulile pentru a opera în sensul celor arătate mai sus. Dat fiind că propagandiștii greviști erau mereu văzuți în preajma fabricilor, autoritățile militare din Piatra Neamț au trimis la toate fabricile cîte un post de 6 soldați comandați de un gradat.³⁵ Prezența acestor gărzi a fost fără efect, căci atît la gară cît și în locurile unde se mai lucra, ele n-au putut reuși să împiedice contactul dintre grevești și acei muncitori care nu intraseră încă în grevă. Astfel, la fabrica „Moldova” garda n-a putut opri un număr de 30 greviști de a pătrunde în fabrică ca să determine și pe ultimii muncitori să adere la grevă.³⁶ La fabrica de cherestea „Tătăruș” a intrat, de asemenea, un număr mare de greviști din celelalte fabrici.³⁷ După încercarea greviștilor de a extinde greva și asupra gării, comenduirea a trecut, în ziua de 9 decembrie, la măsuri samavolnice. Gărzile au primit cartușe și dispoziția de a face uz de ele, în cazul vreunei acțiuni din partea greviștilor sau a celorlalți muncitori.³⁸ Creșterea combativității muncitorilor din capitala județului Neamț, faptul că greva generală se desfășura cu o deosebită forță, că amenința să se extindă în toată regiunea, a determinat comandantul garnizoanei, după ce au fost trimise ordine speciale de mobilizare și concentrare a celor care se aflau în fruntea grevei, să treacă și la alte măsuri antimuncitorești. Printre acestea un loc special l-a ocupat ordinul dat tuturor gărzilor și patrulilor de colonelul Dragu, comandantul garnizoanei Piatra Neamț, de a fi împușcați muncitorii în cazul că vor încerca să se apropie de fabricile părăsite, care a stîrnit o legitimă indignare în rîndul

31. „Piatra socialistă” din 7 decembrie 1919.

32. Arh. C.C. al P.C.R., fond. 69, dos. 6453, p. 3; „Piatra socialistă” din 7 dec. 1919.

33. *Ibidem*.

34. *Ibidem*, p. 27. Nu încetaseră lucrul în oraș fabrica de pielărie „Katz”, 2 tăbăcării și morile.

35. Arh. C.C. al P.C.R., fond. 69, dos. 6453, p. 16, 34.

36. *Ibidem*, p. 34.

37. *Ibidem*.

38. *Ibidem*, p. 11, 17, 23, 35; „Dimineața” din 10 și 13 dec. 1919; „Clopotul” din 13 dec. 1919.

muncitorimii. Ca urmare, grupul parlamentar socialist a făcut și o interpellare în Cameră, pe tema terorii de la Piatra Neamț.³⁹

În pofida măsurilor luate de organele de represiune din Piatra Neamț, greviștii nu s-au lăsat intimidați. După câteva zile de la începerea grevei secțiunea Partidului socialist și sindicatele muncitorești din P. Neamț aduc la cunoștința opiniei publice că au convocat o întrunire pentru ziua de 7 decembrie, unde urma să se facă o expunere a situației muncitorimii din oraș. Întrunirea, care trebuia să exprime solidaritatea maselor de cetățeni cu greviștii, avea anunțată și prezența secretarului de atunci al comisiei generale a sindicatelor din România, M. Bălineanu.⁴⁰ În ziua anunțată, a avut loc în sala hotelului Continental o mare întrunire a muncitorimii din Piatra Neamț. Afară de greviștii tuturor fabricilor, au fost prezenți sute de cetățeni, veniți să ceară 8 ore de muncă și mărirea salariilor. Întrunirea a fost prezidată de Lazăr Mălgașu, secretarul Uniunii în lemn și mobilă a muncitorilor din România, printre participanți numărându-se și M. Bălineanu secretarul C.G.S.R. Ei au adus salutul muncitorimii din țară, care era solidară cu greviștii de la Piatra Neamț. Vorbitorii au cerut muncitorilor să dea dovadă de hotărâre și dârzenie în lupta pe care au început-o cu patronii și complicii acestora. În preajma locului întrunirii, garnizoana a luat măsuri riguroase ca orice manifestație de stradă să fie oprită.⁴¹ În acest scop, un pluton de ostași a fost instalat la Prefectura Piatra Neamț. La terminarea adunării, mulțimea a trecut în urale prin coridoarele de soldați iar apoi au manifestat pe străzi.⁴² În seara următoare, greviștii au început o vie agitație pentru a se opri lucrul în gară.⁴³ S-au format grupe de 30-40 persoane care căutau a convinge pe cei ce lucrau să ia parte la grevă.⁴⁴ Prefectura și Siguranța au hotărât să ia măsuri pentru „evitarea tulburărilor”.⁴⁵ Imediat, au fost arestați în gară 9 greviști ce voiau să oprească pe hamali de la lucru.⁴⁶ După aceasta, Divizia 14 a anunțat Corpul IV Armată despre măsurile care au fost luate, pentru a se putea face față situației, care devenea alarmantă pentru autorități.⁴⁷ Referitor la generalizarea totală a grevei, rapoartele precizau că realizarea intențiilor greviștilor, i-ar fi făcut pe aceștia „complet stăpîni pe localitate”.⁴⁸

La 8 zile de la încetarea lucrului, industriașii din Piatra Neamț, după ce au declarat lockout,⁴⁹ s-au adresat, prin împuternicitul lor, lui Al.

39. „Clopotul” din 13 decembrie 1919.

40. „Piatra socialistă” din 7 decembrie 1919.

41. Arh. C.C. al P.C.R., fond 69, dos. 6453, p. 17, 33; „Adevărul” din 13 decembrie 1919.

42. „Dimineața” și „Clopotul” din 13 dec. 1919.

43. Arh. C.C. al P.C.R., fond 69, dos. 6453, pag. 21, 23, 33.

44. *Ibidem*.

45. Nu după mult timp, Prefectura și comandamentul gării, vor cere mărirea efectivului gărzilor, considerându-le insuficiente pe cele atribuite (*Ibidem*, p. 34).

46. *Ibidem*, p. 21, 23.

47. *Ibidem*, p. 31.

48. *Ibidem*.

49. Arh. C.C. al P.C.R., fond 69, dos. 6453, p. 16.

Vaida Voevod, președintele Consiliului de Miniștri, pentru a-i, cere sprijin la înăbușirea grevei generale a lucrătorilor din cele 12 fabrici din Piatra Neamț.⁵⁰ Proprietarii fabricilor arătau că „noi admitem unele din revendicările lucrătorilor, fiind drepte, dar ne găsim în imposibilitatea de a continua lucrul, fiind loviți de lipsă de vagoane”.⁵¹ Această afirmație a industriașilor, a fost comentată cu ironie de presa muncitorească, care reliefa toată ipocrizia ce o degaja.⁵² În încheierea memoriului lor, patronii fabricilor cereau măsuri „ca actele de violență ale lucrătorilor sindicaliști contra industriilor noastre să înceteze înainte de a fi prea târziu”.⁵³ Privitor la cei care se aflau în fruntea grevei, era invocată activitatea lor revoluționară, căci aceasta prindea ușor și se cerea intervenția hotărâtă a autorităților.⁵⁴ Patronii vorbeau și scriau mereu despre instigatorii și agitatorii care i-au tulburat pe muncitori. Intelectualii și alți cetățeni care luau partea muncitorilor, descriind situația lor grea și aducând la cunoștința opiniei publice cauzele care i-au împins la grevă, erau denunțați siguranței, ca instigatori, pentru a se lua obișnuitele măsuri împotriva lor. Bazați pe complicitatea autorităților și mizând pe înfrângerea rezistenței greviștilor, patronii s-au angajat să nu reia lucrul în fabrici până când statul nu va pune la dispoziția fabricanților, vagoane suficiente pentru transportul mărfurilor. Ei condiționau tratativele cu greviștii, de trimiterea vagoanelor de către Direcția CFR la Piatra Neamț, pentru a se putea goli depozitele încărcate cu mărfuri.⁵⁵

Au fost făcute, totuși, unele încercări de mediere între greviști și patroni. Intervenția unui inspector delegat al Casei Centrale a Meseriilor a dus un acord asupra zilei de muncă de 9 ore. Datorită poziției adoptate de industriași, celelalte cereri ale muncitorilor au fost respinse.⁵⁶

Autoritățile din Piatra Neamț s-au pus la dispoziția patronilor și au dezlănțuit o cumplită prigoană împotriva muncitorilor. Drept represalii împotriva greviștilor, zeci de muncitori erau zilnic arestați.⁵⁷ Întrunirile au fost interzise.⁵⁸ Armata amenința cu împușcarea pe muncitori; s-au întreprins mobilizări forțate.⁵⁹ La 10 decembrie, garnizoana P. Neamț raporta din nou Corpului IV Armată că s-au luat măsuri severe cu scopul de a împiedica orice manifestațiuni sau dezordini.⁶⁰ Au fost trimise pa-

50. Arh. istorică centrală, fond Minist. de Interne, dos. 587, p. 6-7.

51. *Ibidem*.

52. Vezi „Piatra socialistă” din 7 dec. 1919 și „Sfatul lucrătorilor în lemn și mobilă” din 1 ianuarie 1920.

53. Arh. istorică centrală, fond Minist. de Interne, dos. 587, p. 7.

54. „Biruința” din 18 dec. 1919.

55. *Ibidem*; „Izbînda” din 14 dec. 1919.

56. Arh. C.C. al P.C.R., fond 69, dos. 6453, p. 24.

57. Arh. istorică centrală, fond Minist. de Interne, dos. 587, p. 1, 2, 9, 11; „Dimineața” din 10 și 13 dec. 1919; „Clopotul” din 13 dec. 1919.

58. „Clopotul” din 13 dec. 1919.

59. Arh. istorică centrală, fond Minist. de Interne, dos. 587, p. 1, 2, 9, 11, „Piatra socialistă” din 7 dec. 1919 și „Adevărul” din 13 dec. 1919.

60. Arh. C.C. al P.C.R., fond 69, dos. 6453, p. 20, 27.

trule în oraș, pentru a aresta pe sindicaliștii care cutreerau fabricile, a fost alcătuit un comitet care să țină conferințe populației.⁶¹

La 12 decembrie 1919, în sala hotelului Continental din P. Neamț, a avut loc o mare întrunire a muncitorimii greviste de la fabricile de cheres-tea. Alături de ei au luat parte și numeroși cetățeni, care au venit să demonstreze solidaritatea lor cu muncitorii din oraș. Cu această ocazie, au luat din nou cuvîntul Lazăr Maglașu și M. Bălineanu din partea Comisiei Generale a Sindicatelor. În cuvîntul lor muncitorii au declarat că nu vor renunța la grevă pînă nu vor obține satisfacerea legitamelor revendicări. Cei prezenți la întrunire, sesizîndu-se de prezența în sală a unui comisar de poliție și a unui reprezentant al organelor militare, i-au somat să plece și, la refuzul acestora, i-au dat afară cu forță.⁶² La sfîrșitul întrunirii miile de muncitori și cetățeni au ieșit în stradă, unde însă au fost întîmpinați de cordoane militare, formate din soldați ai regimentului 15 Războieni. Mulțimea, revoltată de această provocare, a rupt cordoanele și, într-un impozant cortegiu a continuat să manifesteze pe străzi. Ajungînd la clubul socialist, s-a ținut un nou miting în curte. Răspunsul autorităților la acțiunile desfășurate de greviști, n-a întîrziat prea mult. După trei zile, a fost arestat, unul din conducătorii mișcării sindicale locale.⁶³

În timpul grevei, cei doi reprezentanți ai Comisiei Generale a Sindicatelor, au desfășurat o vie activitate. Ei au făcut demersuri pe lîngă patroni și autorități pentru rezolvarea revendicărilor muncitorilor din Piatra Neamț, dar toate insistențele s-au dovedit zadarnice. La dese întruniri ținute de greviști atît la clubul socialist cît și în sălile publice din oraș,⁶⁴ delegații bucureșteni au îndemnat pe muncitori să nu înceteze lupta lor, pînă la obținerea victoriei depline împotriva patronilor.

În pofida măsurilor luate împotriva lor, presa aprecia că greviștii păstrau „ordinea cea mai desăvîrșită”.⁶⁵ Ei au oprit scoaterea din oraș a unor căruțe cu alimente,⁶⁶ dejucînd astfel planul autorităților de a-i zdrobi prin înfometare.

Acțiunea proletariatului din P. Neamț a stîrnit multă simpatie și solidaritate în rîndul păturilor muncitoare din regiunea Neamț și din întreaga țară. Opinia publică privea cu încordare lupta inegală ce se desfășura la P. Neamț. Cu greviștii de la P. Neamț s-au solidarizat și muncitorii din alte orașe, căci greva a avut un important răsunet. În cadrul unei mari întruniri convocată la 10 decembrie muncitorii fabricii de postav din Buhuși au protestat vehement împotriva samavolnicilor și ilegalităților ce erau comise la Piatra Neamț⁶⁷. Sindicatul lor a expediat o telegramă Ministerului de Interne, prin care se declarau solidari cu greviștii din orașul Piatra și

61. *Ibidem*, fond 96, dos. 2487, p. 12.

62. *Ibidem*.

63. „Dimineața” din 18 dec. 1919.

64. „Piatra socialistă” din 26 dec. 1919.

65. „Dimineața” din 10 dec. 1919.

66. *Ibidem*, din 13 dec. 1919.

67. Arh. C.C. al P.C.R., fond. 96, dos. 2487, p. 15 ; „Piatra socialistă” din 14 decembrie 1919.

cereau intrarea în legalitate autorităților și încetarea prigoanei la care erau supuși muncitorii.⁶⁸ Pentru a veni în ajutorul greviștilor din P. Neamț, muncitorimea din Buhuși a subscris în folosul lor salariul pe o zi. Ei au organizat de asemenea un bal, al cărui venit a fost donat greviștilor din P. Neamț.⁶⁹ Ca răspuns oamenii muncii din P. Neamț au organizat o grandioasă manifestație, cu care ocazie au exprimat mulțumiri tovarășilor de la Buhuși.⁷⁰

La o întrunire a socialiștilor din Tg. Neamț s-a protestat de asemenea împotriva complicității dintre armată și patroni, împotriva represaliilor la care erau supuși muncitorii din Piatra Neamț.⁷¹ Intervenția hotărâtă a muncitorimii n-a întârziat să-și arate efectele. Ministerul de Interne, alarmat de posibilitatea extinderii grevei în această regiune, se văzu nevoit să recomande Prefecturii din Piatra Neamț „ca să ia măsuri grabnice, ca să nu se facă nici o nedreptate muncitorilor din Piatra”.⁷² În același sens a fost anunțat și Ministerul de Război.

În toată țara au avut loc mari întruniri de protest împotriva amestecului autorităților în conflictul cu patronii la Piatra Neamț și a șicanelor la care erau supuși muncitorii.⁷³ Din partea organizațiilor centrale, socialiste și sindicale, greviștii din Piatra Neamț au primit numeroase ajutoare materiale.⁷⁴ Aceste acțiuni de solidaritate ale muncitorimii din țară au contribuit foarte mult la obținerea succesului final. Ajutorarea muncitorilor din Piatra Neamț a constituit un minunat exemplu de solidaritatea muncitorească.⁷⁵ Fondurile primite au fost folosite pentru a organizarea întrunirilor, la răspîndirea de manifeste, la trimiterea delegaților muncitorimii din Piatra Neamț în fosta regiune Bacău și la București, pentru susținerea materială a greviștilor, pentru ajutorarea familiilor celor arestați, etc.⁷⁶

Cele ce se întâmplau la Piatra Neamț au produs o vie agitație în Parlament.⁷⁷ În ședința Camerei din 10 decembrie, departamentele industriei, interne și război, au fost interpellate de deputatul socialist Gh. Cristescu,

68. Arh. istorică centrală, fond. Minist. de Interne, dos. 587, p. 1-2 ; Arh. C. C. al P.C.R., fond 69, dos. 6453, p. 25, 26.

69. „Piatra socialistă” din 26 dec. 1919.

70. *Ibidem*, din 7 dec. 1919 ; Cf. A. Roman „Din istoria luptelor revoluționare ale muncitorilor textiliști de la Fabrica de postav Buhuși”, Buc., Ed. Științifică, 1959, p. 52.

71. Arh. C.C. al P.C.R., fond 96, dos. 2487, p. 15.

72. Arh. istorică centrală, dos. citat, p. 1, 2.

73. „Piatra socialistă” din 21 dec. 1919, „Dimineața” din 10 și 13 dec. 1919.

74. Arh. C.C. al P.C.R., fond 69, dos. 6453, p. 24 ; „Dimineața” din 18 dec. 1919.

75. Asupra activității financiare desfășurate în timpul grevei date exacte ne furnizează, darea de seamă din 15 dec. 1919, a delegaților și comitetului de grevă din P. Neamț, prezentată în ședința comună la care au participat din partea Centrului, M. Bălineanu, Alex. Dunăreanu și L. Măglașu. („Piatra socialistă” din 26 dec. 1919).

76. „Piatra socialistă” din 26 dec. 1919.

77. M. Bălineanu, a pus în mișcare presa și parlamentul arătînd cele ce se întâmplau la Piatra Neamț unde a stat aproape două săptămîni, în timpul evenimentelor pe care le-am descris (Vezi Arh. C.C. al P.C.R., dos. 6453, p. 20-21).

cu privire la ordinele date de autoritățile militare și civile contra muncitorilor aflați în grevă. Acesta a cerut lămuriri și a protestat vehement împotriva acelor practici ⁷⁸. În Parlament ministrul de război a fost avisat că în județul Neamț muncitorii de la fabricile militarizate erau în grevă și comandamentul local a dat ordin trupei să tragă în caz că lucrătorii s-ar apropia de locurile părăsite. A fost cerut o anchetă în acest sens. ⁷⁹ Amplizarea luată de ecoul grevei de la Piatra Neamț va pune în mișcare și organele centrale. La 12 decembrie, ministrul de război Rășcanu s-a adresat comandantului Corpului IV Armată, admonestându-l pentru faptul că nu-l informase asupra măsurilor militare luate la Piatra Neamț împotriva greviștilor, de care se comenta atîta în presă și parlament. ⁸⁰

Ecoul produs de lupta muncitorilor din Piatra Neamț în întreaga regiune, rezonanța pe care a avut-o în țară, agitația creată în presă și parlament, au produs îngrijorare patronilor și autorităților locale. Acțiunea luase proporții neașteptate. Dat fiind că nu reușiseră să destrame rîndurile greviștilor nici cu ajutorul organelor represive, nici cu cel al spărgătorilor de grevă, ⁸¹ patronii au fost nevoiți să cedeze.

După 3 săptămîni de luptă, solidaritatea generală a muncitorilor, a determinat victoria muncitorilor greviști din Piatra Neamț, obținută împotriva patronilor capitaliști, care au fost obligați să accepte cererile lor. ⁸² Mulțumită solidarității de care au dat dovadă, greviștii au obținut următoarele: ziua de lucru de 9 ore, recunoașterea delegaților de fabrici, mărirea salariilor cu 20%, recunoașterea sindicatului care avea și dreptul de a discuta salariile noilor angajați, etc. ⁸³ Prefectura județului Neamț a anunțat Ministerul de Interne că greva a luat sfîrșit, inițiind în același timp unele măsuri pentru intrarea în funcțiune a fabricilor. ⁸⁴

Victoria muncitorilor din orașul Piatra Neamț a fost obținută în condițiile unei prigoane sălbațice îndreptată împotriva lor și a corupției prin care s-a urmărit lichidarea grevei. Îndărătnicia patronilor care nu voiau să țină seama de noile elemente care însoțea lupta muncitorilor, pretextele folosite, măsurile abuzive, complicitatea autorităților, toate acestea n-au reușit să intimideze pe greviști. Muncitorii erau conștienți că patronii nu vor renunța la planurile lor de a anula rezultatele acestei lupte, de a reintroduce vechile condiții de muncă. Organul săptămînal al secțiunii Partidului Socialist și al sindicatelor din Piatra Neamț, a avertizat pe patroni că muncitorii vor sta în gardă și nu vor permite ca cei care au fost în frunța grevei să fie alungați sau prizoniți sub pretextul de instigatori. ⁸⁵

78. *Ibidem*, p. 1, 5.

79. *Ibidem*, p. 13, 15, 16, 17.

80. *Ibidem*, p. 1, 6, 20.

81. Arh. C.C. al P.C.R., fond 5, dos. 755, p. 22. „Dimineața”, 10 dec. 1919.

82. *Ibidem*, dos. 756, p. 15; „Piatra socialistă” din 21 dec. 1919.

83. *Ibidem*.

84. „Monitorul oficial”. Dezb. Adunării deputaților nr. 21, 17 ian. 1920, p. 266.

85. „Piatra socialistă” din 21 dec. 1919. Încercările de spargere a unității greviștilor și de desprindere a conducătorilor muncitorilor de masa greviștilor n-a dat nici un rezultat. („Dimineața” din 10 decembrie 1919). Muncitorii fabricilor de cuie și din tăbăcarii n-au încetat greva decît odată cu ceilalți muncitori, deși cererile lor fuseseră rezolvate încă înainte de terminarea grevei generale. (*Ibidem*).

Reînceperea luptei urma să fie răspunsul muncitorilor în cazul nerespectării obligațiilor asumate de patroni, sau a încercării acestora de a se răfui cu conducătorii grevei.

Nu trebuie să ometem faptul că situația muncitorilor din județul Neamț era mai grea decât a celor din restul țării.⁸⁶ Reușita grevei generale din Piatra Neamț a avut o influență pozitivă asupra moralului muncitorilor din întreaga regiune. Ea a constituit un impuls sporit în vederea unei mai bune organizări a muncitorilor în partid și sindicate. După greva generală de la Piatra Neamț s-a intensificat organizarea în sindicat a muncitorilor de la fabricile de cherestea din oraș precum și a celor din Slănicul Moldovei, Cosmești, Tecuci, Iași.⁸⁷ Succesul de la Piatra Neamț a constituit un puternic imbold în lupta muncitorilor de la fabrica de postav Buhuși. Urmind exemplul celor din Piatra Neamț, ei au declarat la mai puțin de două luni, în februarie 1920, o puternică grevă care s-a soldat cu prima mare victorie a buhușenilor.⁸⁸ În timpul grevei de la Buhuși, muncitorii de la Piatra Neamț au venit la fața locului, cu drapele roșii, pentru a încuraja ei acum pe greviștii din Buhuși. Între muncitorii greviști de la Buhuși și delegațiile trimise de muncitorii din Piatra Neamț, au avut loc puternice manifestații de solidaritate.⁸⁹

Cu concursul muncitorilor de la Piatra Neamț s-a organizat serate literare, la Buhuși, Tîrgu Neamț și Roman. La Tîrgu Neamț s-au pus acum bazele unei secțiuni socialiste. Muncitorii atelierelor din Tîrgu Neamț, s-au constituit în sindicat urmînd a se afilia la Federala îmbrăcăminții.⁹⁰

Victoria repurtată de proletariatul din Piatra Neamț a primit calde aprecieri din partea organelor centrale ale mișcării muncitorești. Din partea C.G.R.S. și a conducerii Uniunii lucrătorilor în lemn din România, muncitorimea din Piatra Neamț a fost felicitată pentru victoria obținută de către M. Bălineanu și L. Măglașu.

La scurt timp după terminarea grevei, patronii, cu concursul tacit al autorităților, au început a încălca obligațiile asumate, ca de exemplu la fabricile Lalu, Bach, Măcărescu, etc.⁹¹ Măsurile luate de conducerea acestor întreprinderi, tendința de a răpi cuceririle obținute prin luptă, intensificarea terorii, au provocat o vie agitație printre muncitori. Ei au trecut imediat la ripostă, anunțînd opinia publică și avertizînd pe patroni și autorități, asupra consecințelor iminente ale unor astfel de acțiuni, pe care nu voiau să le tolereze.⁹²

Patronii și autoritățile nu se puteau împăca cu gîndul că au fost învinși. Greviștii care fuseseră arestați cu cîteva zile înainte de terminarea

86. „Piatra socialistă” din 7 și 21 dec. 1919.

87. „Sfatul lucrătorilor în lemn și mobilă” din 1 ian. 1920 ; „Piatra socialistă”, 21 dec. 1919.

88. A. Roman, *op. cit.*, p. 54.

89. *Ibidem*, p. 60.

90. „Piatra socialistă” din 5 ian 1920.

91. „Piatra socialistă” din 21 dec. 1919.

92. *Ibidem*.

grevei continuau să fie reținuți.⁹³ Deputatul socialist Al. Dunăreanu a făcut o amănunțită anchetă la Piatra Neamț asupra prigoanei deslănțuită de autorități împotriva muncitorilor, pregătind o interpelare în parlament.

După ce am prezentat principalele aspecte ale grevei generale din decembrie 1919 la Piatra Neamț este cazul să ne punem întrebarea: Ce consecințe au avut evenimentele petrecute la Piatra Neamț în împrejurările concrete ale situației de atunci?

Declararea simultană a grevei în cele mai importante fabrici din Piatra Neamț, a demonstrat creșterea conștiinței de clasă a muncitorilor și stadiul avansat de organizare al luptei lor. Revendicările greviștilor, în care apar alături de cerințele economice și cele de ordin politic, ca recunoașterea delegaților muncitorilor, a sindicatului ca unicul reprezentant a lor, reflectă această etapă superioară. La Piatra Neamț, grevele s-au împletit cu manifestații organizate împotriva samavolniciilor autorităților locale, împotriva măsurilor antimuncitorești. Greva generală de la Piatra Neamț din decembrie 1919 s-a impus prin durată și amploarea ei, prin hotărârea cu care muncitorii și-au apărat revendicările, prin victoria pe care aceștia au obținut-o. Lupta muncitorilor din Piatra Neamț, a căpătat pe parcurs un tot mai accentuat caracter politic. Condițiile existente la sfârșitul anului 1919 în România, dădeau o amploare serioasă grevelor generale pe ramuri, care vor deveni tot mai frecvente în anul 1920. Greva generală începută acum, într-un oraș situat într-o regiune mai bine situată din punct de vedere industrial, a depășit imediat cadrul localității unde se desfășura, căpătând ecouri largi în toată țara. Greva generală de la Piatra Neamț, prima mare ridicare a muncitorilor din această parte a țării, face parte integrantă din frământările epocii și ea a însemnat o școală pentru organizarea acțiunilor de luptă ale proletariatului din județul Neamț.

LA GRÈVE DE DÉCEMBRE DE PIATRA NEAMȚ

R é s u m é

Les actions de la classe ouvrière développées à Piatra Neamț à la fin de l'année 1919, représente une manifestation caractéristique de l'état d'esprit révolutionnaire qui a saisi tout le pays pendant les années d'après la première guerre mondiale.

La grève générale de décembre 1919 de Piatra Neamț, précédée d'une série de grèves partielles, a démontré la force de la classe ouvrière, sa ferme décision de défendre les revendications économiques et politiques traduites en actions directes envers les patrons capitalistes, contre l'état bourgeois.

En dépassant le cadre local et régional, la grève générale de Piatra Neamț a bénéficié de la solidarité et de l'appui de tout le prolétariat roumain.

En brisant les nombreuses difficultés qui ont surgi, les ouvriers de Piatra Neamț, ont obtenu gain de cause „dans la guerre de classe”, ce qui a déterminé des conséquences importantes pour le prolétariat de cette région.

Partie intégrante des effervescences révolutionnaires de l'époque, les actions des ouvriers de Piatra Neamț, ont représenté une page mémorable de l'histoire des luttes du prolétariat roumain.

93. „Reformatorul” din 26 dec. 1919. Se invoca motivul că cei 9 arestați erau reținuți din ordinul Parchetului Curții marțiale din Iași.